

Kommittédirektiv

Yrkesdansutbildning i klassisk dans

Dir.
2008:32

Beslut vid regeringssammanträde den 3 april 2008

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ska utreda förutsättningarna för att en svensk yrkesdansutbildning med inriktning på klassisk dans, som håller hög internationell klass och leder till anställningsbarhet, ska kunna bedrivas. Utredaren ska pröva i vilken utsträckning såväl den förberedande dansutbildningen som yrkesdansutbildningen behöver avvika från gängse bestämmelser om utbildning inom skolväsendet för barn och unga för att kunna genomföras.

Utredaren ska vidare bedöma förutsättningarna för fortsatt rekrytering till den förberedande dansutbildningen i grundskolan, föreslå dimensionering av denna och yrkesdansutbildningen samt föreslå en ändamålsenlig struktur och organisation för utbildningarna.

Dessutom ska utredaren föreslå huvudman för yrkesdansutbildningen och lämna de författningsförslag som föranleds av utredarens ställningstaganden. Utredaren ska föreslå en modell för finansiering av utbildningarna och beräkna finansieringsnivå för att upprätthålla den kvalitet som behövs samt beräkna ekonomiska konsekvenser av förslagen.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2008.

Bakgrund

Ett av kulturpolitikens mål är att stärka dansen som konstart. Statligt stöd till centrala och regionala institutioner för

scenkonst möjliggör konstnärlig utveckling och förnyelse inom danskonsten. Kungl. Operan aktiebolag som nationalscen har dessutom ett särskilt uppdrag när det gäller att vårda och främja kulturarvet inom danskonsten. Den ska också kunna hävda sig väl i jämförelse med de främsta scenerna utomlands. Tillgången till väl utbildade yrkesdansare är därmed central.

Arbetsmarknaden för en yrkesdansare är internationell, vilket inneburit att svenska dansare möter en allt mer hårdnande konkurrens från dansare som är utbildade i andra länder. Yrkesdansarna har därför fått svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Samtidigt har de en kort yrkeskarriär. En dansare vid t.ex. Kungl. Operan har rätt att gå i pension vid 43 års ålder. Både i Sverige och i övriga Europa är yrkesdansare i klassisk dans färdigutbildade vid 17 – 18 års ålder.

Yrkesdansare utbildas i allmänhet antingen med inriktning på klassisk dans eller med inriktning på modern och nutida dans. Många yrkesdansare påbörjar sin utbildning i tidig ålder. I synnerhet gäller det för den klassiska dansen, där en dansare måste påbörja sin dansutbildning redan under grundskoleåldern för att kunna bli framgångsrik. Detta ställer särskilda krav på utbildningen. Genom den särskilda finansiering och de särskilda bestämmelser som gäller för dansutbildningen, och som beskrivs i det följande, har staten tagit ansvar för att möjliggöra utbildning till yrkesdansare inom klassisk dans.

Med yrkesdansare, dans och dansutbildning avses i det följande yrkesdansare, dans respektive dansutbildning med inriktning på klassisk dans i grundskolan och gymnasieskolan, om inget annat anges.

Grundskoleutbildning

Riksrekryterande förberedande dansutbildning inom grundskolan anordnas i Stockholm, Göteborg och Malmö från årskurs 4 och i Piteå från årskurs 7. Utbildningen regleras i förordningen (1999:250) om förberedande dansutbildning i grundskolan. Till utbildningen ska de elever tas emot som har förutsättningar att utvecklas inom dansen.

Statens skolverk får meddela föreskrifter om avvikelser från grundskolans timplan för den förberedande dansutbildningen. Skolverket fastställer kursplaner för utbildningen och meddelar föreskrifter om mål för undervisningen i dans. Betyg behöver inte sättas i ämnena bild, slöjd och teknik.

Statsbidrag lämnas till den förberedande dansutbildningen i form av ett grundbidrag och ett bidrag per elev om inte regeringen för ett särskilt fall beslutar något annat. För bidragsåret 2008 utgör bidraget 1 000 000 kronor per anordnande kommun i grundbidrag och 21 300 kronor per elev. Elever i förberedande dansutbildning i grundskolan kan få statligt studiestöd i form av studiehjälp, något som normalt lämnas först från sexton års ålder. De delar av studiehjälpen som kan lämnas är extra tillägg och inackorderingstillägg.

I förordningen regleras också för hur många årselevplatser statsbidrag högst kan lämnas: Göteborg 115, Malmö 50, Piteå 50 och Stockholm 115.

Malmö kommun har beslutat att successivt avveckla balettskolan och beräknar att den kan vara avvecklad i juni 2010.

Gymnasieutbildning

Utbildning för yrkesdansare på gymnasial nivå anordnas som ett riksrekryterande specialutformat program vid Riddarfjärdens gymnasium/Kungliga svenska balettskolan i Stockholm. Utbildningen är landets enda yrkesutbildning för klassiska dansare på professionell nivå. Sedan 1989 finns också en modern-nutida inriktning på gymnasiet. Statsbidrag lämnas som särskilt verksamhetsstöd och uppgår för 2008 till 8 127 000 kronor. Det motsvarar ca 35 procent av kostnaden för utbildningen. Elever inom gymnasieskolan kan få statligt studiestöd i form av studiehjälp. Elever som behöver inackordering kan få ekonomiskt stöd för detta av hemkommunen.

De beslut om riksrekryterande utbildningar som har fattats är tidsbegränsade till den 1 januari 2010. Anledningen till detta är den kommande gymnasiereformen.

Högskoleutbildning

Vid Danshögskolan finns sedan hösten 2006 en treårig utbildning till dansare. Denna är inriktad på modern och nutida dans, men innehåller moment av klassisk dans. Denna utbildning har dock en annan inriktning än den utbildning som ges vid Kungliga svenska balettskolan och ger inte yrkesutbildning i klassisk dans.

Behovet av en utredning

En yrkesdansarutbildning bör leda till att avgångseleverna får arbete, dvs. står sig i den internationella konkurrensen och kan förberedas för de krav som ställs på den arbetsmarknad de kommer att möta i Sverige och utomlands. Den internationella konkurrensen är som tidigare nämnts hård, men även utbildningens kvalitet och elevernas förutsättningar har betydelse för etableringen. Under de senaste åren har t.ex. allt färre yrkesdansare utbildade vid Kungliga svenska balettskolan anställts vid balettkompanierna vid Kungl. Operan eller Göteborgsoperan. Under 2007 anställdes inte någon av avgångseleverna, eftersom de enligt balettkompanierna inte ansågs motsvara kraven.

Särskilda förutsättningar för utbildningen

För att eleverna ska kunna utvecklas till den nivå som är nödvändig för att de ska vara anställningsbara efter genomförd utbildning till yrkesdansare måste utbildningen påbörjas redan i grundskolan och hålla hög nivå genom hela utbildningstiden. Skolverket fastställer som nämnts kursplaner och timplaner för den förberedande dansutbildningen. En utgångspunkt i det arbetet är elevens rätt att, i en obligatorisk skolform, få förutsättningar att nå målen i grundskolans samtliga ämnen, med undantag för bild, slöjd och teknik, som en grund för det fortsatta lärandet.

De nationella kursplaner som finns i dansämnen för gymnasieskolan avser det estetiska programmet. De elever som tas in på den riksrekryterande yrkesdansutbildningen behöver redan i grundskolan ha uppnått gymnasieskolans nivå i dansämnena. Detta är nödvändigt dels för att de ska hinna uppnå sådan standard att de är anställningsbara som yrkesdansare vid balettkompanierna direkt efter gymnasieskolan, dels för att de ska kunna uppnå samma standard som dansare utbildade i andra jämförbara länder har vid samma ålder. Särskilda kursplaner behöver därför finnas i både grundskolan och gymnasieskolan för att nivån på utbildningen ska kunna säkerställas. I dag används lokalt beslutade kursplaner för flera av danskurserna vid Kungliga svenska balettskolan. En utbildning med kontinuitet från grundskolans förberedande dansutbildningar till yrkesdansutbildningen behöver konstrueras med egna nationella kursplaner som grund för utbildningen.

Förberedande dansutbildning i grundskolan

Antalet presumtiva yrkesdansare är avhängigt av att ett tillräckligt stort antal elever har utbildats i grundskolan. Den förberedande dansutbildningens kvalitet och attraktionskraft blir därmed en viktig faktor för den fortsatta utbildningens kvalitet. Ett vikande elevunderlag i grundskolan äventyrar utbildningens existens. Samtidigt måste detta vägas mot grundskoleelevernas ålder och de övergripande mål som finns för grundskolan i övrigt. Särskilt gäller det grundskolans övergripande uppgift att alla elever ska ges möjlighet att uppnå kunskapsmålen i alla ämnen.

För en riksrekryterande utbildning måste dessutom boendet fungera för tillresande elever. Detta gäller såväl för gymnasieutbildningen som för de grundskolor i Göteborg, Malmö, Piteå och Stockholm som anordnar förberedande dansutbildning.

Hur undervisningen organiseras påverkar kvaliteten i utbildningen. Ändamålsenliga lokaler, lärarkompetens osv. är också viktiga förutsättningar.

Intagning och urval

Till den förberedande dansutbildningen i grundskolan ska, enligt nu gällande författningar, de elever tas emot som har förutsättningar att utvecklas inom dansen. Antagningen görs av en särskild antagningsnämnd. Motsvarande krav finns inte för den gymnasiala yrkesdansutbildningen. Endast när fler sökande än utbildningsplatser finns får ett urval göras.

Riksrekryterande utbildningar ska stå öppna för elever från hela landet. När antalet platser är färre än antalet sökande gäller samma urvalsregler som för andra gymnasieprogram, dvs. urval görs i huvudsak med betygen som grund. För utbildning inom det estetiska området som kräver att den sökande har speciella färdigheter, kan vid urvalet hänsyn tas till ett färdighetsprov eller intyg om färdigheterna.

Nuvarande regler för urval till gymnasieskolans utbildningar medger således inte att elever som bedöms sakna förutsättningar för att bli yrkesdansare kan nekats utbildningsplats om de i övrigt uppfyller kraven och plats finns. Det leder till att elever ibland söker och tas emot till en utbildning som syftar till dansaryket utan att egentligen ha en rimlig möjlighet att nå målet att vara anställningsbar som dansare och kunna försörja sig som sådan. Det är kanske inte heller deras ambition. Individens fria val inom gymnasieutbildningen ska dock ställas mot det samhällsekonomiska intresset av att det finns en balans mellan dimensioneringen av gymnasieskolan och arbetsmarknadens behov. En utbildning som inte leder till arbete innebär slöseri både med utbildningsresurser och elevens tid. Därför är det särskilt viktigt att elever som tas in på en så krävande och kostsam utbildning som yrkesdansutbildningen har de förutsättningar som krävs för att bli anställda inom det yrke de utbildats för. Det ställer också krav på att utbildningen har sådan kvalitet att elever med rätt förutsättningar ges möjlighet att nå upp till yrkeskraven.

Utbildningens innehåll

Yrkesdansutbildningen kan sägas vara unik i så måtto att det är elevernas ålder som i huvudsak gör att utbildningen räknas som gymnasial. Till skillnad från estetiska programmets dansinriktning är yrkesdansutbildningen direkt yrkesförberedande och yrkesförberedelsen har inletts redan i grundskolan.

För att möta internationell standard måste yrkesutbildningen i dans vara krävande och redan från början inriktas mot yrket. Därigenom måste utbildningen tillåtas att vara smal. Är utbildningen alltför bred riskeras utbildningens kvalitet och eleverna blir inte anställningsbara. De krav på utbildningens innehåll som i dag ställs för nationella och specialutformade program i skolförfattningarna blir därför svåröfrenliga med kraven på anställningsbarhet.

Lokala förhållanden som t.ex. samundervisning i vissa ämnen med andra gymnasieprogram och de krav på schema som det ställer, samutnyttjande av lokaler etc. kan ytterligare öka svårigheten att organisera undervisningen på bästa möjliga sätt.

Finansiering

Yrkesdansutbildningen finansieras genom det statliga verksamhetsbidraget, vilket som nämnts utgör ca 38 procent av de totala kostnaderna, och genom kommunal ersättning. Ersättning som betalas per elev utgör huvuddelen av finansieringen. Konstruktionen gör att Kungliga svenska balettskolan av ekonomiska skäl ges incitament att ha fyllda klasser (32 elever), även om inte alla intagna elever har de förutsättningar för yrket som krävs.

Yrkesdansutbildningen är trots verksamhetsbidraget en dyr utbildning i jämförelse med många andra riksrekryterande utbildningar. De kommuner som har många elever som tagits emot till yrkesdansutbildningen får stå för en stor del av kostnaderna för utbildningen. Den modell för finansiering som

gäller kan sägas vara en del av problemet. Skolan blir beroende av ett stort elevunderlag för att kunna finansiera verksamheten.

Uppdraget

En särskild utredare ska utreda förutsättningarna för att en svensk yrkesdansutbildning med inriktning på klassisk dans, som håller hög internationell klass och leder till anställningsbarhet ska kunna bedrivas. Utgångspunkter för arbetet bör vara att utbildningen ska hålla så hög kvalitet att eleverna blir anställningsbara i Sverige och internationellt. Det behöver belysas om utbildningen håller samma nivå som motsvarande utbildning i andra länder. Om så inte är fallet behöver det belysas om resurstilldelningen är tillräcklig eller om eventuella brister har andra orsaker. Man kan också jämföra med utbildningskostnaderna för konstnärliga utbildningar inom högskolan.

Utbildningen ska stå öppen och vara tillgänglig för elever från hela landet. Utredaren ska särskilt beakta behovet av kontinuitet från den förberedande dansutbildningen till yrkesdansutbildningen.

Utredaren ska

- studera uppläggningsen av motsvarande utbildningar utomlands som är intressanta och framgångsrika,
- kartlägga sysselsättningen för de senaste årens avgångselever från yrkesdansutbildningen inom gymnasieskolan som en grund för förslagen,
- kartlägga hur många av grundskolans danselever som sökt och antagits till yrkesdansutbildningen från respektive skola,
- bedöma den förberedande dansutbildningens kvalitet och förutsättningar för att förbereda eleverna för fortsatt dansutbildning och
- bedöma förutsättningarna för fortsatt rekrytering till den förberedande dansutbildningen i grundskolan samt konsekvenserna av att verksamheten avvecklas på någon av orterna efter beslut av skolhuvudmannen.

Utredaren ska vidare

- föreslå dimensionering av den förberedande dansutbildningen och yrkesdansarutbildningen,
- föreslå ändamålsenlig struktur, organisation och lokalisering för utbildningarna,
- pröva i vilken utsträckning såväl den förberedande dansutbildningen som yrkesdansarutbildningen behöver avvika från gängse bestämmelser om utbildning inom skolväsendet för att kunna genomföras,
- särskilt analysera behovet av att införa ett antagningssystem som beaktar de särskilda krav som yrkesdansarutbildningen ställer och
- lämna förslag till insatser och förändringar om det behövs.

Dessutom ska utredaren

- föreslå huvudman för yrkesdansarutbildningen, utbildningens längd och hur utbildningens samverkan med institutioner som anställer eller på annat sätt engagerar yrkesdansare kan stärkas,
- lämna de författningsförslag som föranleds av utredarens ställningstaganden,
- föreslå en modell för finansiering av utbildningarna och beräkna finansieringsnivå för att kunna upprätthålla den kvalitet som behövs samt
- beräkna ekonomiska konsekvenser av förslagen inklusive ökade eller minskade kostnader för studiestöd.

Arbetsätt och redovisning av uppdraget

Arbetet bör bedrivas i nära samverkan med Riddarfjärdens gymnasium/Kungliga svenska balettskolan, Skolverket, Statens kulturråd, Danshögskolan, Kungl. operan och Svensk danskommitté samt med andra institutioner som anställer eller på annat sätt engagerar yrkesdansare. Utredaren ska även samråda med huvudmännen för den förberedande dansutbildningen.

De förslag som lämnats i Gymnasiutredningens betänkande Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27) och i Yrkeshögskoleutredningens betänkande Yrkeshögskolan – för yrkeskunnande i förändring (SOU 2008:29) ska beaktas. Även andra relevanta utredningar bör beaktas.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2008.

(Utbildningsdepartementet)